

A mesterséges intelligencia használatának egyes szerzői jogi kérdései a fordításban

Bakó Balázs

ELTE BTK, Nyelvtudományi Doktori Iskola, Fordítástudományi Doktori Program

E-mail: drbakobalazs@student.elte.hu

<https://orcid.org/0009-0004-2086-6394>

Kivonat: 2024. augusztus 1-jén hatályba lépett az Európai Unió mesterséges intelligenciáról (MI) szóló rendelete. Ez a világon az első olyan jogszabály, amely az MI átfogó szabályozását hivatott megvalósítani, reflektálva az MI gyors fejlődésében és egyre szélesebb körű használatában rejlő kihívásokra. Empirikus kutatások a fordítói szakmában is kimutatták az MI használatának terjedését (Eszenyi 2023), azonban ennek kifejezetten a fordítások szerzői jogára gyakorolt hatásának részletes elemzésével a hazai szakirodalom egyelőre adós maradt. A jelen tanulmány a nemzetközi, európai uniós és hazai szerzői jog fordítások szempontjából releváns alapfogalmai, története, jelenleg hatályos jogszabályi környezete, valamint a vonatkozó szakirodalom áttekintése mellett kitér az MI szerzői jogi megítélésére és a fordításban használt MI és a fordítók szerzőségének viszonyára. Az Európai Unió MI-rendelete az MI-t nem ruházza fel szerzőséggel, azonban a fordítási szolgáltatást nyújtók számára kötelezettségeket róhat. A tanulmány arra a következtetésre jut, hogy az MI szerzőséggel történő felruházása jelenleg nem indokolt, a technológiai fejlődés jogpolitikai megítélése azonban bármikor megváltozhat, ezért fontos a fordítással foglalkozó szakemberek MI-jártasságának és (szerzői) jogi ismereteinek növelése, amely a jelen tanulmánynak is célja.

Kulcsszavak: mesterséges intelligencia, szerzői jog, fordítás, Európai Unió, MI-rendelet

1. Bevezetés

2024. augusztus 1-jén hatályba lépett az Európai Unió (EU) mesterséges intelligenciáról szóló rendelete (a továbbiakban: MI-rendelet), amely az EU digitális alkotmányossági megközelítésének újabb állomását jelenti (Mezei és Träger 2024: 9), egyben a világon az első átfogó szabályozási kísérlet egy emberközpontú és megbízható mesterséges intelligencia (MI) előmozdítására, az innováció támoga-

tásának biztosításával egyidejűleg (ld. MI-rendelet 1. preambulumpontja). A rendelet egyes szabályait már 2025. február 2-től alkalmazni kell (113. cikk), ezért fontos, hogy az érintettek mielőbb megismerjék a rájuk vonatkozó rendelkezéseket, amihez a jelen tanulmány segítséget kíván nyújtani, mivel a mesterséges intelligencia használata a fordítói szakmában is terjed, különösen 2022 novemberétől, amióta az *OpenAI* nevű cég által fejlesztett *ChatGPT* ingyenes verziója elérhető az interneten. Ennek népszerűségét Eszenyi (2023) kutatása is alátámasztja, amelynek keretében többek között hét fordítóval készített interjúban az interjúalanyok gépi fordítással kapcsolatos attitűdjét is vizsgálta; a *ChatGPT*-t három fordító 11 alkalommal említette, noha külön kérdésként nem szerepelt (2023: 172).

Az MI és a szerzői jog kapcsolatával a hazai szakirodalom is foglalkozott – például Gyertyánfy (2023) –, azonban az MI-nek a fordítások szerzői jogára gyakorolt, illetve várható hatása nem áll a kutatók figyelmének középpontjában. Ennek egyik lehetséges magyarázata, hogy az MI – mint látni fogjuk – jelenleg nem lehet szerzői jogok alanya, ez azonban megváltozhat a jövőben, és vannak, akik ezt szorgalmazzák is. A jelen tanulmány rövid történeti áttekintést ad a szerzői jog kialakulásáról, majd a hatályos szabályozásról, ezt követően pedig a jövőben lehetséges szabályozási irányokat veszi számításba, különös tekintettel a fordítások és az MI viszonyára.

2. Történeti háttér

„Fordító és szerző nem rokon-é?” – teszi fel a kérdést Janus Pannonius *Aristoteles Argyropylo* című versében, Weöres Sándor fordításában (Kardos 1978: 178). Más fordításban íróról és tolmácsról van szó (ld. V. Kovács 1987), mivel a latin eredetiben használt *interpres* jelenthet ’közvetítőt’, ’tolmácsot’ és ’fordítót’ is, az *auctor* pedig az említettekén kívül ’előd’, ’mester’, ’példakép’, ’tanító’, ’jogi képviselő’, ’tanú’ stb. értelemben is fordítható (Györkösy 1978: 63–64, 294). A versben Giovanni Argiropilo 15. századi humanistáról van szó, aki hírnevét többek közt Arisztotelész munkáinak latinra fordításával szerezte. Az ókori Hellász és a reneszánsz Itália kapcsolódásáról érdemes megjegyezni, hogy az i. e. 4. századi Hellász és a 15. századi Itália volt az a két kitüntetett történelmi korszak a Nyugaton, amikor a képzőművészek egyszerű kézművesekből a művészek rangjára emelkedtek (Wittkower és Wittkower 1996: 19). A modern szerzői jog szerző-fogalma azonban a romantika korában gyökerezik (Sik 2018: 175), amely a fentebb elemzett korokhoz képest tág teret ad a művész képzeletének, szeszélyeinek, önkifejezésének (Wittkower és Wittkower 1996: 398). Művészetének forrása immár nem az isteni ihlet, hanem saját tehetsége (Sik 2018: 175). A művészet és a szerzői jog kapcsolatának további megvilágítására idézhetjük Hans Belting művészettörténészt, aki szerint „a fikció is világgá formált megnyilatkozás; lehet, hogy a művészet története a fikciók történeteként is megírható” (Belting 2006: 220). A jog szintén tekinthető művészetnek és fikciónak is. Mezei Péter szavaival: „A jog fikció, a szerzői jog

pedig a jogi fikciók kiváló példája” (Mezei 2021: 126). Celsus szerint a római *ius* „a jó és méltányos művészete” (*ars boeni et aequi*; idézi: Földi és Hamza 1996: 68), ahogy azt a latin *ars* is kifejezi, amely egyszerre jelentette a mesterséget, a művészetet, a tudományt, az ezekben szerzett jártasságot, a tehetséget és a művet is (Györkösy 1978: 55). Ezek alapján a jog, és így a szerzői jog története is megírható a fikciók történeteként. Jelen tanulmány szempontjából a kérdés az, hogy a szerzőség mint fikció kiterjeszhető-e az MI-re, illetve a mű fogalma az MI által létrehozott alkotásokra?

Az elméleti fejtegetések szükségességét maga a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (a továbbiakban: Sztj.) teremti meg, mivel az 1. § (2) bekezdésében csupán annyit mond ki, hogy „[s]zerzői jogi védelem alá tartozik – függetlenül attól, hogy e törvény megnevezi-e – az irodalom, a tudomány és a művészet minden alkotása.” Ezután a törvény pusztán egy példálózó – tehát nem taxatív – felsorolást ad a szóba jöhető alkotásokról, azonban magának az alkotásnak, a műnek a fogalmi elemeit nem definiálja. Ezek kimunkálása tehát, amint azt Lontai et al. (2017) is hangsúlyozza, az ítélkezési gyakorlatra és az elméletre marad, ideértve a művészi-szakmai megközelítéseket is (2017: 55). Ez alapján a szerző és a mű fogalomtörténetének elemzése a jog számára is tanulságokkal szolgálhat, de ezek részletesebb vizsgálata a jelen tanulmány kereteit meghaladná, ezért a következőkben a fordításokra vonatkozó hatályos szerzői jogi szabályozás tömör ismertetésére és az MI térnyerésével felmerülő, a fordítások szerzői jogi aspektusait érintő kérdések és lehetséges válaszok felvázolására szorítkozik, különösen a magyarországi és az európai uniós fejlemények tükrében.

3. A fordítás mint mű a szerzői jogban

Ami a szabályozás nemzetközi szintjét illeti, már az irodalmi és a művészeti művek védelméről szóló 1886. szeptember 9-i Berni Egyezmény (Berni Unió Egyezmény, BUE) is védelemben részesítette a fordításokat. A BUE Párizsban, 1971. július 24. napján felülvizsgált szövegének kihirdetéséről szóló 1975. évi 4. törvényerejű rendelet az egyezmény 2. cikk (3) bekezdésének idevágó rendelkezéseit az alábbi szöveggel hirdette ki: „Az eredeti mű szerzőjét megillető jogok sérelme nélkül az eredeti művel azonos védelemben részesül a fordítás, az adaptálás, a zenei átírás és irodalmi vagy művészeti műnek másfajta átdolgozása.” Magyarország tagja továbbá a Szellemi Tulajdon Világszervezetének is (*World Intellectual Property Organization*, WIPO), amelynek az 1996-ban, Genfben aláírt Szerzői Jogi Szerződését itthon a 2004. évi XLIX. törvény hirdette ki. Ez a fordításokat nem említi, azonban visszaul a BUE-re, ahogy a Kereskedelmi Világszervezet (*World Trade Organization*, WTO) keretében született, a szellemi tulajdon kereskedelemmel összefüggő kérdéseit szabályozó egyezmény (*Treaty on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights*, TRIPS) is (kihirdette az 1998. évi IX. törvény).

Az Európai Unió (EU) szerzői jogi *acquis*-ja nem tartalmaz külön szabályozást a fordításokra, de utal többek között az említett nemzetközi egyezményekre, így a fordítások az EU-ban is védelmet élveznek. Az Európai Unió Bíróságának (EUB) esetjoga szintén tartalmaz releváns elemeket a fordítások szerzői jogi védelmével kapcsolatban, amint azt az alábbiakban látni fogjuk.

A nemzetközi és európai uniós jogszabályoknak megfelelően a magyar Szjt. 4. § (1) bekezdése kimondja, hogy „a szerzői jog a mű alkotóját, azaz a szerzőt illeti meg.” A (2) bekezdés szerzői jogi védelemben részesíti továbbá „az eredeti mű szerzőjét megillető jogok sérelme nélkül más szerző művének átdolgozását, feldolgozását vagy fordítását is, ha annak egyéni, eredeti jellege van.” A fordításon is fel kell tüntetni viszont az alapul szolgáló mű szerzőjének nevét [12. § (2) bek.]. A jelen tanulmány témája szempontjából a két legfontosabb fogalom, amelyeket tisztázni szükséges, a mű és a szerző.

Ahogy a bevezetőben már szó volt róla, az Szjt. nem adja meg a mű fogalmi elemeit, csak példálózó felsorlást ad az alkotásokra. Az 1. § (2) bekezdés a) pontja említi az irodalmi (pl. szépirodalmi, szakirodalmi, tudományos, publicisztikai) műveket. Tehát nem bármely alkotás minősül műnek a szerzői jog szempontjából, hanem csak az irodalom, a tudomány és a művészet területén keletkezett alkotások, és ezek is csak akkor, ha egyéni, eredeti jellegük van. Azonban az egyéni, eredeti jelleget sem definiálja a törvény. Az 1. § (3) bekezdéséből annyi megállapítható, hogy a szerző szellemi tevékenységéből fakad az alkotás egyéni, eredeti jellege, a védelem pedig „nem függ mennyiségi, minőségi, esztétikai jellemzőktől vagy az alkotás színvonalára vonatkozó értékítéllettől.” Azaz a szerzői jog a formát, kockázat és nem a tartalmat védi. Jogpolitikai okokból szintén kizártak a szerzői jogi védelem köréből „a jogszabályok, közjogi szervezetszabályozó eszközök, a bírósági vagy hatósági határozatok, a hatósági vagy más hivatalos közlemények és ügyiratok, valamint más hasonló rendelkezések” [1. § (4) bek.], a sajtótermékek közleményeinek alapjául szolgáló tények vagy napi hírek [1. § (5) bek.], „valamely ötlet, elv, elgondolás, eljárás, működési módszer vagy matematikai művelet” [1. § (6) bek.] és a folklór kifejeződései sem [1. § (7) bek.]. A Szerzői Jogi Szakértő Testület (a továbbiakban: SZJSZT) SZJSZT-03/09. ügyszámú szakvéleménye is megerősíti, hogy „a szerzői jog a szellemi alkotás sajátos, a szerző szellemi tevékenységéből fakadó egyéni-eredeti jellegét illeti meg, az ortalom tehát formavédelmet jelent: a megfogalmazás egyediségét védi.”

A fordítások esetében némileg más az egyéni-eredetiség megítélése, mivel esetükben másodlagos (származékos) alkotásokról van szó. Az Szjt. 29. § második mondata szerint: „Átdolgozás a mű fordítása, színpadi, zenei feldolgozása, filmre való átdolgozása, a filmalkotás átdolgozása és a mű minden más olyan megváltoztatása is, amelynek eredményeképpen az eredeti műből származó más mű jön létre.”

Az SZJSZT-45/2000. ügyszámú esetben a szakértői testületnek angol nyelvű orvosi folyóiratokból származó szakcikkek magyar nyelvű fordításairól kellett eldöntenie, hogy szerzői jogi védelem alá esnek-e. A per időpontjában hatályos szer-

zői jogi törvény végrehajtására kiadott – 1999. szeptember 1-től már nem hatályos – 3/1969. (XII.29.) MM. rendelet 3. § (2) bekezdése még úgy rendelkezett, hogy valamely műről készített szó szerinti nyers szövegfordítás szerzői jogi védelemben nem részesül. Az SZJSZT általános elvként leszögezte, hogy „valamely fordítás önálló szerzői műként /önálló szellemi alkotásként/ való elismerése nem a műfajtól, hanem a fordítói tevékenység színvonalától, illetve jellegétől függ”. Itt tehát megjelenik a tartalom minősége, illetve színvonala mint *differentia specifica*, amely alapján az SZJSZT elhatárolta „a védelmet nem élvező szó szerinti szövegfordítást /nyersfordítást/ attól a fordítástól, amely – bár szakirodalmi műről készült – hordoz a megformálásában, stílusában, szakmai kifejezőképességében olyan egyedi, eredeti jelleget, amely a szerzői jogi védelemre alkalmassá teszi.” A testület a fordításokat végül szerzői jogi védelmet érdemlő alkotásoknak ítélte, amelyek egyediségét „a latin, illetve angolszász szakirodalomból átvett idegen szakszavak, és a »magyarosított« orvosi kifejezések kombinációja adja, [...] mivel olvasmányossá teszi a magyar cikk egészét, szemben a kifejezetten száraznak mondható eredeti szövegekkel.” Az olvasmányosabbá tétel célja a szakvélemény egy későbbi pontjából hámozható ki, miszerint népszerűsítő jelleggel tárja a témát a magyar olvasó elé. A testület szerint a tárgyi fordítások „ötvözik az orvosilag elfogadott műszavakat, melyek sok esetben egy nem orvosi képzettséggel rendelkező olvasó számára is egyértelműek, ugyanakkor számos kifejezésre korrekt, és igen kifejező, szakszerű magyar kifejezéseket tartalmaznak.” A testület továbbá egy tetszőlegesen kiválasztott bekezdésről hét különböző fordítást hasonlított össze, melyekről megállapította, hogy „stílusukban, interpretációjukban karakteresen különböznek egymástól,” de mind egyéni, eredeti jellegű alkotás. A testület a fordítások céljának azt tekintette, hogy a célközönséget képező „házi orvosi, illetve magas szintű egészségügyi képzettséggel rendelkező olvasókör” a cikkekben leírt eljárásokat megismerje és értékelni tudja. A szakvélemény rögzítette, hogy „a cikkek szóhasználata megfelel a magyar orvosi szaknyelv szokásainak, az eredeti cikkek gondolatait helyesen ülteti át. A magyar szöveg megformálásában a magyar orvosi kifejezések gyakorlatának megfelel, és így alkalmas arra, hogy a cikkeket csak magyar nyelven megismerő szakember a tartalomról helyes képet alkosson.”

A fenti értékelésben tehát a testület vizsgálta a tartalmat, a stílust, a regisztert, a terminológiát, és azt is, hogy a fordítás megfelel-e a célközönség igényeinek. Ezek alapján úgy tűnik, hogy a fordítások ekvivalensnek tekinthetők a forrásnyelvi szövegekkel a Klaudy (1999) által használt kommunikatív ekvivalencia értelemben, bár kérdéses, hogy az ennek részét képező funkcionális ekvivalencia megvalósul-e, mivel a magyar fordítás a testület szerint olvasmányosabb lett a téma népszerűsítése céljából az angol eredeti cikkek szűk szakmai közönségnek szóló száraz megfogalmazásához képest, azaz nem feltétlenül ugyanazt a szerepet tölti be a célnyelvi olvasók körében, mint a forrásnyelvi olvasók körében. E kérdés eldöntésére itt nincs mód. Annyi megállapítható, hogy amennyiben a fordítások „igazi egyediségét” az adta, hogy a fordító kombinálta a latin, az angol és a „magyarosított” orvosi kifejezéseket, akkor a terminológiai munka is megalapozhatja

a fordítás szerzői jogi védelmét. Ezt megerősíteni látszik az SZJSZT egy másik ügyben kifejtett szakvéleménye, amely nem zárja ki jogszabályok, szabadalmi leírások, hivatalos iratok – azaz az Szjt. 1. § (4) bekezdésében foglalt kivételek – szakfordításának szerzői jogi oltalmát. Ezek „a szakmai fogalmak értékelő összevetéséből (például jogintézmények elnevezésének összevetése a mögöttes tartalommal) adódó alkotó tevékenység miatt műfordításnak” minősülhetnek, és ilyenkor oltalmat élveznek akkor is, ha az elsődleges alkotás abból kizárt (Lontai et al. 2017: 64). A nyersfordítások mint szó szerinti fordítások azonban nem részesülnek oltalomban. Egy perben (BDT 2004,977.) például a bíróság nyersfordításnak minősítette egy termék használati utasításának fordítását (Lontai et al. 2017: 63). Kérdéses, hogy egy használati utasításnál elképzelhető-e szakmai fogalmak olyan értékelő összevetése, mely alkotó tevékenységnek minősülve megalapozhatja az oltalomra jogosultságot? A szó szerinti fordítás is nehezen definiálható, különösen arra tekintettel, hogy szakfordításnál a terminológiai munka során terminusokat megfeleltetünk, és nem fordítunk; fogalmi azonosság esetén egyszerű behelyettesítésről van szó (Tamás 2019: 12).

Az EUB esetjogát segítségül hívva azt látjuk a 2009-ben született *Infopaq*-ítéletben (Case C-5/08), hogy a bíróság egy újságcikkkel kapcsolatban rögzítette, hogy az a szerző szellemi alkotásaként műnek minősül, azonban az azt alkotó egyes szavakra nem terjed ki a védelem, „kizárólag e szavak kiválasztásán, elrendezésén és kombinációján keresztül van lehetősége a szerzőnek alkotó szelleme eredeti módon történőkifejezésére és olyan eredmény létrehozására, amely szellemi alkotásnak tekinthető” (ld. az ítélet 45. pontja). A *Painer*-ügyben született 2001-es ítélet (Case C-145/10) a fotóművészeti alkotások kapcsán hangsúlyozta, hogy az eredeti alkotás a szerző személyiségét tükrözi, „amely a szerzőnek a fénykép létrehozása során hozott szabad és kreatív döntéseiben jut kifejeződésre” (ld. az ítélet 94. pontja). A szakirodalom szerint azonban a portréfotókkal ellentétben például az okmányirodákban készülő igazolványképek aligha rendelkezhetnek egyéni, eredeti jelleggel, mivel „a lehető legegységesebb beállítással készülnek, nem lehet játszani a fényekkel, sem a háttérrel, és nincs lehetőség díszletek használatára sem” (Legeza 2023: 62). Bár a fordítások nehezen vethetők össze az újságcikkkel és még kevésbé a fényképekkel, egy használati utasítás fordításában is szükséges a szavak kiválasztása, elrendezése és kombinációja, amely önmagában is jelent némi mozgásteret, döntési szabadságot, de a fordító személyiségét minden bizonnyal nem fogja tükrözni. Azonban az is feltételezhető, hogy még egy használati utasításról sem készülne két teljesen megegyező fordítás, ha több fordítót bízánk meg a feladattal, tehát valamekkora választási szabadsága itt is van a fordítónak.

A fent elemzett orvosi szakcikk olvasmányossága kapcsán felmerül az olvashatóságnak az explicitációs hipotézishez való viszonya is, amellyel kapcsolatban Klaudy (1999) felveti, hogy szakmai szövegek fordítása esetén „az olvasmányosságra törekvés ellentétbe kerülhet a hitelességre való törekvéssel” (1999: 120). Ez pedig elvezet a fordító láthatóságának, illetve láthatatlanságának problémájához: ha a szerzői jogi védelem kritériuma, hogy a fordítás tükrözze a fordító sze-

mélyiségét, amely kreatív döntésekben nyilvánul meg, és ennek a kritériumnak eleget tesz akár a szakkifejezések olvashatósága céljából történő kombinálása is, akkor felmerül, hogy a fordítók érdekeltnek lesznek-e akár a hitelességük árán is megjeleníteni személyiségüket az olvashatóságot könnyítő explicitáció gyakoribb alkalmazásával a fordításaik szerzői jogi védelemben részesítésének szem előtt tartásával, különösen, ha az MI-vel versenyezve kell bizonyítani az emberi kreativitást? Az explicitáció mint fordítási univerzálé kapcsán említhető House (2008) nézete is, aki a fordító potenciális készletét, hogy műveleteivel beavatkozzon a fordítási szöveg létrejöttébe, ugyancsak univerzálisnak tekinti (House 2008: 16). Emlékeztet ez azon reneszánsz kori festők gyakorlatára, akik belefestették magukat a kép jelenetébe, egyfajta szignatúráként, illetve azért, mert az alkotó a történet részesévé akart válni (Mátis 2014: 49). Érdekes azt is megjegyezni, hogy a latin *persona* nemcsak személyt, hanem álarcot is jelent (Györkösy 1978: 413), ami az Erving Goffman-i értelemben vett 'arc' megőrzésének a problémáját (Wilson 1990: 21) is felvillantja az MI személyiségéről szóló viták keresztútjában, amiről a következőkben lesz szó.

4. Az MI és a szerzőség

Mindenekelőtt a mesterséges intelligencia fogalmát szükséges tisztázni, azonban az MI-nek nincs egységesen elfogadott definíciója. A témánk szempontjából releváns legfrissebb szakirodalmat áttekintve Eszenyi (2023) a következőképpen definiálja a mesterséges intelligenciát: „ember által tervezett és programozott, algoritmikus elveken működő, önálló tanulásra és alkalmazkodásra képes gépi intelligencia, amely magában foglalhatja többek közt a szövegértést, tanulást, érvelést, kreativitást vagy problémamegoldást kívánó tevékenységek végzését. Általános értelemben az információ befogadását, tárolását, feldolgozását is jelenti” (2023: 194). Az MI alapú fordítás a gépi fordítás (másnéven automatikus fordítás) egy fajtája, a gépi fordítás pedig olyan folyamat, amely „során egy számítógépes szoftver fordít egy szöveget a forrásnyelvről a célnyelvre, közvetlen emberi beavatkozás nélkül. Főbb fajtái a szabályalapú, a statisztikai, és a napjainkban leginkább elterjedt mesterséges intelligencián, és azon belül gépi tanuláson alapuló neurális gépi fordítás” (2023: 193). Ehhez képest találkozni olyan szakirodalmi állásponttal is (Moneus és Sahari 2024), amely szerint az MI-fordítás (*AI-translation*) ugyanaz, mint a gépi fordítás (*machine translation*), bár a hivatkozott szerzőpáros ennél részletesebb definíciót nem ad.

Az egykori Innovációs és Technológiai Minisztérium által készített, *Magyarország Mesterséges Intelligencia Stratégiája 2020–2030* címet viselő, 2020-as kormányzati anyag utal arra, hogy az MI „betáplált adatok alapján önmagukat tanítani és javítani képes algoritmikus rendszerek összessége” (6. oldal), továbbá „az emberi intelligencia valamely részének leképezésére alkalmas szoftver, amely képes támogatni vagy autonóm módon ellátni észlelési, értelmezési, döntési vagy cselekvé-

si folyamatokat” (9. oldal). A dokumentum leszögezi, hogy csak az ún. „szűk” mesterséges intelligenciára vonatkozik, azaz olyan rendszerekre, „amelyek csak egy-egy területét képesek leképezni az emberi intelligenciának. Az emberi intelligencia teljességét leképezni képes ún. »általános« MI kutatása jelenleg még annyira fejletlen és bizonytalan, hogy az alábbiak nem vonatkoznak rá” (uo.). A *ChatGPT* is az ún. szűk vagy gyenge (*narrow/weak*) MI körébe tartozó, nagy nyelvi modelleken (*Large Language Models*, LLM) alapuló, *text-to-text* generatív MI, amelynek prototípusát az *OpenAI* 2022 novemberében indította (Csősz 2023: 66), így ezt a 2020-as magyar MI-stratégiai dokumentum külön nem nevesítette, illetve az MI szellemi tulajdonjogára és szerzői jogot érintő vonatkozásaira sem tér ki.

Az EU Bizottsága 2018-ban kezdte el érdemben kidolgozni az MI szabályozásának jogi kereteit. Igaz, hogy a Bizottság már 2017-ben több dokumentumban is hangsúlyozta az MI jelentőségét például az iparban és a robotikában (ezeket részletesebben bemutatja Ritó 2021: 36–38), azonban az MI definícióját először a 2018-ban a Bizottság által kiadott, *A közös európai adattér kialakítása felé* című közleményben (EB 2018) leheljük fel. A közlemény az MI-t úgy határozta meg, mint amely „intelligens viselkedésre utaló rendszereket takar, amelyek konkrét célok eléréséhez elemzik a környezetüket és – bizonyos mértékű autonómiával – intézkedéseket hajtanak végre” (1. o.). A dokumentum csak mintegy mellékesen, lábjegyzetben említi, hogy az MI „felhasználása a művek létrehozásában felvetheti a szellemi tulajdonjogok kérdését, például a szabadalmazhatóságra, a szerzői jogokra és a tulajdonjogokra vonatkozóan” (18. o.). Szintén 2018-ban a Bizottság létrehozott egy ún. magas szintű független szakértői csoportot, amely 2019-ben elfogadott egy etikai iránymutatást (MSZFCS 2019) az MI-re vonatkozóan. A dokumentum meghatározása szerint az MI-rendszerek

... emberek által megtervezett szoftverrendszerek (és lehetőség szerint hardverrendszerek), amelyek összetett céljukra tekintettel a fizikai vagy a digitális dimenzióban úgy működnek, hogy a környezetüket adatszerzés révén észlelik, értelmezik a gyűjtött strukturált és nem strukturált adatokat, ismereteik alapján érvelnek vagy ezekből az adatokból származó információkat dolgoznak fel, valamint eldöntik, hogy az adott cél eléréséhez melyek a leghatékonyabb intézkedések. Az AI-rendszerek használhatnak szimbolikus szabályokat vagy numerikus modellt is betanulhatnak, és a magatartásukat is megváltoztathatják annak elemzése révén, hogy a korábbi intézkedések hogyan hatottak a környezetre. (2019: 47)

A definícióból az látszik, hogy nem szűkíti le az MI fogalmát a csak bizonyos feladatokat ellátni képes rendszerekre. A szakértői csoport négy etikai elvet is meghatározott, melyeket az MI-nek teljesítenie kell (az emberi autonómia tiszteletben tartása; a kár megelőzése; méltányosság; megmagyarázhatóság), azonban a szerzői jogra külön nem tartalmaz iránymutatást. A Bizottság *Az emberközpontú mesterséges intelligencia iránti bizalom növelése* címet viselő közleményében (EB

2019) üdvözölte a szakértői csoport munkáját, az alábbi hét követelményt tekintve kulcsfontosságúnak: az emberi cselekvőképesség támogatása és emberi felügyelet; műszaki stabilitás és biztonság; adatvédelem és adatkezelés; átláthatóság; sokfésülés, megkülönböztetésmentesség és méltányosság; társadalmi és környezeti jólét; elszámoltathatóság. A szerzői jog terén javaslatokat itt sem fogalmazott meg a Bizottság.

A következő mérőföldkönek a 2020-ban elfogadott, *Fehér könyv a mesterséges intelligenciáról: a kiválóság és a bizalom európai megközelítése* című dokumentum (EB 2020) tekinthető, amely visszautal a korábban említett dokumentumokra, és hangsúlyozza, hogy

... a mesterséges intelligencia fő alkotóelemei az „adatok”, valamint az „algoritmusok”. Mesterséges intelligencia hardvereszközökbe is beépíthető. A mesterséges intelligencia részhalmozát jelentő gépi tanulási technikák esetében az algoritmusokat arra tanítják, hogy meghatározott adathalmazok alapján bizonyos mintákat kövessenek egy adott cél eléréséhez szükséges intézkedések meghatározása érdekében. Alkalmazás közben az algoritmusok folytathatják ezt a tanulást. Bár az MI-alapú termékek a környezetük észlelése révén, és előre meghatározott utasításkészlet követése nélkül képesek önálló működésre, viselkedésüket nagyrészt fejlesztők határozzák meg és szorítják keretek közé. Emberek határozzák meg és programozzák be azokat a célokat, amelyeket az MI-rendszernek optimalizálnia kell. (2020: 20)

Az emberközpontú MI tehát továbbra is a szabályozás sarokkövét adja. Az Európai Parlament (EP) 2020. október 20-án állásfoglalást fogadott el *A mesterséges intelligencián alapuló technológiák fejlesztéséhez kapcsolódó szellemi tulajdonhoz fűződő jogok* címmel (EP 2020), amely állásfoglalásban az MI-t olyan technológiának tekinti, amely az Európai Szabadalmi Egyezmény értelmében vett matematikai módszereknek minősülnek, és így csak akkor szabadalmaztathatók, „ha olyan MI-rendszer részeként használják őket, amely hozzájárul valamilyen további műszaki hatáshoz;” továbbá olyan szoftverek képezik alapját, melyeknek „kifejezési formája részesülhet védelemben, a program bármely elemének alapjául szolgáló ötletek, módszerek és elvek pedig nem” (ld. G–H pontok). Hangsúlyozza, hogy egyensúlyt kell teremteni az emberi alkotások ösztönzése és az MI-technológiákba való befektetések ösztönzése között, az előbbi elsődlegességét biztosítandó pedig kijelenti, hogy „nem lenne célszerű az MI-technológiákat jogi személyiséggel felruházni,” mivel az eredetiség elve természetes személyhez kapcsolódik, és mivel a szellemi alkotás a szerző személyiségéhez kapcsolódik (ld. 13–15. pontok). Az EP a szabályozási keret megfelelő jogszabályi formájának a rendeletet tartotta (ld. 3. pont).

A Bizottság által 2021-ben előterjesztett, *A mesterséges intelligenciára vonatkozó harmonizált szabályok (a mesterséges intelligenciáról szóló jogszabály) megállapításáról és egyes uniós jogalkotási aktusok módosításáról* szóló javaslat (EB 2021) is a rendeleti formát tartotta szükségesnek, végül ekként fogadták el az EP-

ben is. A javaslat indoklása szerint ennek oka, hogy egyes szabályokat (például a mesterséges intelligencia fogalom meghatározását, a mesterséges intelligencián alapuló egyes káros gyakorlatok tilalmát és az egyes MI-rendszerek osztályozását) célszerű egységesen alkalmazni a tagállamokban (ld. javaslat 8. oldalát).

Az elfogadott MI-rendelet 3. cikk 1. pontja szerint a mesterségesintelligencia-rendszer „olyan gépi alapú rendszer, amelyet úgy terveztek, hogy különböző szintű autonómiával működjön, amely bevezetését követően alkalmazkodóképességet tanúsíthat, és amely a kapott bemenet alapján – explicit vagy implicit célok érdekében – kikövetkezteti, miként generáljon olyan kimeneteket, például előrejelzéseket, tartalmakat, ajánlásokat vagy döntéseket, amelyek befolyásolhatják a fizikai vagy a virtuális környezetet.” A szabályozás kockázatalapú megközelítést alkalmaz: az első kockázati csoportba az elfogadhatatlan kockázattal járó MI-gyakorlatok tartoznak, a második csoportba a nagy vagy magas kockázatú MI-rendszerek, a harmadik csoportba a korlátozott kockázattal, míg a negyedik csoportba a minimális kockázattal járó MI-rendszerek (Tóth 2024: 3). Az emberre kifejezetten veszélyes MI-gyakorlatok tiltottak lennének (ld. MI-rendelet II. fejezet), így például azok, amelyek oly módon manipulálnának személyeket, hogy azok olyan döntést hozzanak, amelyet egyébként nem hoztak volna, és ezáltal jelentős kárt okoznának. A nagy kockázatú MI-rendszereket a rendelet III. fejezete sorolja fel, ide tartoznak például az EU termékbiztonsági jogszabályai hatálya alá tartozó termékekben alkalmazásra kerülő MI-rendszerek, illetve a III. Mellékletben felsorolt 8 területen alkalmazott rendszerek. Ezen rendszerek szolgáltatóira szigorúbb kötelezettségeket ró a szabályozás, például minőségirányítási rendszert kell bevezetniük (17. cikk).

A fordítások szempontjából a korlátozott, illetve minimális kockázatú MI-rendszerekre vonatkozó szabályok a leginkább relevánsak: a rendelet 53. preambulumbekzdése szerint ide tartoznak az olyan MI-rendszerek, „amelyek rendelkezése korábban megszövegezett dokumentumok nyelvezetének javítása például a professzionális hangnem, a tudományos nyelvi regiszter vagy a szövegnek egy bizonyos márkáüzenettel való összehangolása tekintetében,” továbbá a nagyon alacsony kockázati kategória kiterjed „a fájlkezelést szolgáló intelligens megoldásokra, amelyek az indexeléstől kezdve a keresésen, valamint a szöveg- és beszédfeldolgozáson keresztül adatok más adatforrásokkal való összekapcsolásáig számos különféle funkciót magukban foglalnak, vagy az eredeti dokumentumok fordítására szolgáló MI-rendszerekre,” ugyanis az ilyen „MI-rendszer rendelkezése olyan feladat ellátása legyen, amely pusztán az e rendelet egyik mellékletében felsorolt MI-rendszerek céljai szempontjából releváns értékelés előkészítését szolgálja, aminek fogva a rendszer kimenetére gyakorolt lehetséges hatás az elvégzendő értékelésre nézve jelentett kockázat tekintetében nagyon alacsony.”

A kisebb kockázatú MI-rendszerekre enyhébb kötelezettségek vonatkoznának, például tájékoztatási kötelezettség, vagy a manipulált tartalmakkal kapcsolatos közlés (ld. IV. fejezet). A rendelet 50. cikkében foglalt átláthatósági követelmények adott esetben a fordítókat is kötelezhetik, amennyiben az említett cikk (2) bekez-

dése szerint „szintetikus hang-, kép-, video- vagy szöveges tartalmat létrehozó MI-rendszerek [...] szolgáltatóinak biztosítaniuk kell, hogy az MI-rendszer kimeneteit géppel olvasható formátumban jelöljék meg, és azok mesterségesen létrehozottként vagy manipuláltként észlelhetők legyenek”, kivéve például, ha az „MI-rendszerek támogató funkciót töltenek be hagyományos szerkesztés céljára, vagy nem változtatják meg lényegesen az alkalmazó által szolgáltatott bemeneti adatokat vagy azok szemantikáját.” Továbbá, az 50. cikk (4) bekezdése értelmében „az olyan MI-rendszerek alkalmazóinak, amelyek eredetinek vagy valóságosnak tűnő („deepfake”) kép-, hang- vagy videotartalmat hoznak létre vagy manipulálnak, közölniük kell, hogy a tartalmat mesterségesen hozták létre vagy manipulálták.” Ezen rendelkezések értelmezése számos kérdést vet fel a jogalkalmazásban. Ezért az Európai Bizottságnak iránymutatásokban kell majd meghatároznia a gyakorlati, „mellékelve az MI-rendszerek olyan felhasználási eseteire vonatkozó gyakorlati példák átfogó listáját, amelyek nagy kockázatúak és az olyan felhasználási esetekre vonatkozókat, amelyek nem” (ld. MI-rendelet 53. preambulumbekkezdés).

Említést érdemel még az Európai Bizottság által előkészített, a mesterséges intelligenciával kapcsolatos felelősségről szóló irányelvre vonatkozó javaslat (EB 2022), amely a mesterséges intelligenciáról szóló jogszabály definícióit venné át, a célja pedig, hogy az MI által okozott károk károsultjai ugyanolyan védelemben részesüljenek, mint általában a termékek által okozott károk károsultjai (ld. a dokumentum 2. oldala).

A fenti dokumentumokból, jogszabályokból, jogszabálytervezetekből az a tendencia rajzolódik ki, hogy jogi személyiséggel nem ruházzák fel az MI-t, így a szerzőség sem illelhetné meg. Ez igaz a legtöbb EU-s tagállam jelenleg hatályos jogszabályaira is. Az Szjt. rendszerében szerző szintén csak természetes személy lehet, így nem tekinthető szerzőnek például a „fordító” gép sem, a gépi úton előállított „művek” szerzője pedig a gépbe betáplált program alkotója, de csak akkor, ha ezek a művek eleget tesznek az egyedi-eredeti jelleg kritériumának (Lontai et al. 2017: 74). Ugyanakkor az Egyesült Királyság védelmet biztosít a számítógép által generált műveknek is, a szerzőséget annak tulajdonítva, aki az alkotás elkészítéséhez szükséges lépések megtételét biztosította [ld. *Copyright Designs and Patent Act, Section 9 (3)*], de a személyhez fűződő jogok – név feltüntetése: *Section 79 (2) c*), a mű egységének védelme: *Section 81 (2)* – korlátozottan alkalmazhatók.

Ismert olyan konstrukció, amikor nem csak a természetes szerző egyedi-eredeti jelleggel bíró műve részesül szerzői jogi oltalomban, hanem jogi személyt is megillet. Ilyen az együttesen létrehozott művek esete, amelyeknek „a megalkotásában együttműködő szerzők hozzájárulásai olyan módon egyesülnek [...], hogy nem lehetséges az egyes szerzők jogait külön-külön meghatározni [Szjt. 6. § (2) bek.]. Ekkor „a szerzők jogutódjaként azt a természetes vagy jogi személyt illeti meg a szerzői jog, akinek vagy amelynek kezdeményezésére és irányításával a művet létrehozták, és aki vagy amely azt a saját nevében nyilvánosságra hozta” [Szjt. 6. § (1) bek.]. Különbség tehető továbbá a jogosult és a nevében eljáró személy

között is. A személyhez fűződő jogokat a szerző halála után jogi személy is gyakorolhatja az Szjt. 14. § (2) bekezdése szerint: „a védelmi idő eltelte után a szerző emlékének megsértése címén az érintett közös jogkezelő szervezet vagy szerzői érdek-képviselői szervezet is felléphet olyan magatartás miatt, amely a védelmi időn belül sértené a szerző jogát arra, hogy a művén vagy a művére vonatkozó közleményen szerzőként feltüntessék.”

A fentiek alapján tehát elvileg nem elképzelhetetlen, hogy az MI-re is kiterjedjen a szerzőség – ahogyan állatok vonatkozásában is felmerült lehetőségként, ld. például az ún. majomszefi esetét (Legeza 2023: 80–81) –, amelyet a nevében másik természetes vagy jogi személy gyakorolna, sőt, a szakirodalomban megjelenik a *ChatGPT* promptolásával kapcsolatban a promptoló felhasználó és az MI társszerzőségének lehetősége is (Csósz 2023: 84). Gyertyánfy (2023) felhívja a figyelmet arra, hogy a promptok széles skálán mozoghatnak, az ötlettől a teljes gondolat kifejtésig, amely utóbbi eset „elvileg szerzői művet eredményez” (2023: 46). Ekkor azonban az alkotási folyamatban az MI csak „eszközként szerepel” (2023: 46). Ha az MI-t nem tekintjük is szerzőnek vagy szerzőtársnak, az általa létrehozott eredmények még részesülhetnének oltalomban, bár létezik olyan álláspont, amely ezt a feketedoboz-hatás miatt kizárja (Grad-Gyenge 2023: 342–343).

Mint Csósz (2023) rámutat, az MI tanítási folyamatánál éppen a feketedoboz-hatás kapcsán problémaként merül fel, hogy megválaszolható-e egyáltalán, hogy a generálási folyamat mely pontján valósíthatja meg más művek egyéni-eredeti jellegzetességeinek engedély nélküli felhasználását? A *ChatGPT*-hez hasonló MI ugyanis csak az egyes művek paramétereit mint „digitális absztrakciókat” őrzi, illetve nehéz megállapítani, hogy ezeket az új tartalom generálása során közvetlenül használja-e. Az pedig, hogy egy másik szerző stílusában alkot, önmagában nem valósít meg szerzői jogsértést (Csósz 2023: 77–80). A fordításhoz és a tolmácsoláshoz kapcsolódóan érdekes kérdés lehet, hogy a fordítók és tolmácsok agyában mint „fekete dobozban” (Klaudy 1999: 41) végbemenő folyamatok kutatásához hasonlóan az MI-t, és különösen a *ChatGPT*-t lehet-e például az introspekciós módszerrel kutatni? Ennek megválaszolására itt terjedelmi okokból nem vállalkozhatunk.

További kérdés, hogy az MI (társ)szerzőségének elutasítása esetén részesüljön-e, és ha igen, milyen típusú védelemben az MI által létrehozott eredmény? Az tény, hogy az MI mint részben szoftver, részben adatbázis (Grad-Gyenge 2023: 339–40) rendelkezik szerzői jogi oltalommal. Ha nem gyűjteményes adatbázisról van szó, akkor ún. kapcsolódó/szomszédos jogi védelmet élvezhet az adatbázist előállító természetes vagy jogi személy, azaz „aki vagy amely saját nevében és kockázatára kezdeményezte az adatbázis előállítását, gondoskodva az ehhez szükséges ráfordításokról” [Szjt. 84/A. § (6) bek.], abban az esetben, „ha az adatbázis tartalmának megszerzése, ellenőrzése vagy megjelenítése jelentős ráfordítást igényelt” [Szjt. 84/A. § (5) bek.]. Hasonló érdek az MI által létrehozott tartalom esetében is kimutatható, ami akár indokoltta teheti legalább a szomszédos jogi védelmet (Grad-Gyenge 2023: 339–40). Sik (2018) az adatbázisok szomszédos jogi védelméhez hasonló, *sui generis* jog megalkotása mellett érvel.

Ezzel ellentétben Mezei Péter még 2021-ben is úgy vélte, hogy indokolatlan és korai megpróbálni a szerzői jogi szabályrendszerbe illeszteni az MI-t, illetve a szabályozás nem feltétlenül a legjobb módja az MI kontrollálásának (Mezei 2021: 137). Gyertyánfy (2023) szerint azonban az MI beilleszthető a magyar szerzői jog hatályos rendszerébe: szoftverként szerzői jogi védelemben részesül, bár adatbázisként csak kivételesen (2023: 47), mivel kérdéses az MI kapcsolódó jogi adatbázis védelme, ugyanis véleménye szerint „az MI-rendszereknél általában nem jellemző a jelentős ráfordítás a tanulási készletek megszerzésére”, bár hozzáteszi, hogy „ez a másik két elem tekintetében – ellenőrzés, megjelenítés – lehetséges” (2023: 38). Metzinger (2023) azon a véleményen van, hogy „az MI a jelenlegi, technológiai állapotában [...] nem igényli a polgári jog specifikus szabályozási beavatkozását,” és ezen az általa „igazi”-nak nevezett, öntudatra ébredt MI megjelenése sem fog változtatni, mivel „ugyanúgy beilleszthető lesz a polgári jog éppen aktuális dogmatikai rendszerébe, mint a repülőgép, az internet vagy éppen a Covid-19” (2023: 114–115). További kérdés, hogy ha mégis egy önálló védelmi kategória megalkotása mellett döntenének a jogalkotók, a jogok gyakorlását az MI, a fejlesztő (a programozó vagy a cég), vagy a végfelhasználó gyakorolja-e (Sik 2018: 181). Ez végső soron jogpolitikai döntést igényel.

A *ChatGPT*-t működtető *OpenAI* a *ChatGPT* felhasználási feltételei szerint a felhasználó – az alkalmazandó jogszabályok keretei között – megőrzi tulajdonjogát az input fölött, és megszerzi azt az outputra is. Az outputra vonatkozó minden jogot, jogcímet és érdeket a felhasználóra ruháznak, akinek a felelősséget is viselnie kell. Lehetőség van arra is, hogy aki szerzői jogainak megsértését észleli, jelenthesse ezt a cégnek. Ez a megközelítés arra enged következtetni, hogy az MI-fejlesztőket nem, vagy legalábbis nem elsősorban a szerzői jogok megszerzése motiválja, így nem kell tartani attól, hogy a szerzői jogi vagy kapcsolódó védelem hiánya visszatartaná őket a további fejlesztésektől. A fordításokra nézve mindez azt jelenti, hogy amennyiben a forrásnyelvi szöveg átdolgozására (fordítására) a fordítónak engedélye van, például megbízási szerződésben, a *ChatGPT* használható fordításra az egyéb jogszabályok (pl. a személyes adatok védelmére vonatkozó jogszabályok) sérelme nélkül, az így keletkezett fordítás mint mű szerzője pedig a fordító lesz, legalábbis, ha senki nem kérdőjelezi meg annak egyéni-eredeti jellegét, mint például a korábban tárgyalt nyersfordítások esetén. Itt azonban nagy jelentősége lehet a promptok kreativitásban játszott szerepének megítélésében, ahogyan arra fentebb már utaltunk. Elképzelhető továbbá, hogy a megbízási szerződés kizárja az MI használatát a fordítás során, ezen szerződéses viszonyok feltárása azonban szintén további kutatásokat igényel (néhány magyar fordító informális közlése szerint gyakran ez a helyzet, vagy nincs is szerződéses rendelkezés a gépi fordításra).

5. Összefoglalás

A történeti áttekintés keretében idézett, Janus Pannonius által felvetett kérdés latin eredetijében a rokonok szó megfelelője, a *consanguinei* elsősorban a vérrokonokra utalt Györkösy (1978: 128), a szerző és a fordító/tolmács közti viszonyban viszont nyilvánvalóan inkább szellemi rokonságról lehet szó. Az MI és alkotója, illetve az MI és az általa létrehozott fordítás eredetijének szerzője között akár szellemi rokonságot tételezni is inkább „fikcionális beszédmódnak” (Bernáth 2022: 49) volna tekinthető. Ilyen fikcionális beszédmódnak tekinthető az MI mint eszköz megszemélyesítése, amely Eszenyi (2023) említett interjúkutatásának tanúsága szerint is visszatérő motívum volt az egyes narratívákban (2023: 74). A jogelméleti szakirodalom alapján az MI felruházása a szerzőséggel azért sem indokolt, mert egyszerűen nincs is szüksége rá: egyrészt nem rendelkezik énnel, így még a feketedobozhatás által biztosított kreatív mozgástér sem lehet az önkifejezés eszköze (Mezei 2021: 137). Továbbá, az MI-t eleve arra hozták létre, hogy a promptoknak megfelelően alkosson, ráadásul az emberi élet végességének korlátja nélkül, így szinte végtelen mennyiségű alkotást készíthet (Sik 2018: 180), ami ellentmond a szerzői jog azon alapvető törekvésének, hogy az emberi alkotást ösztönözze (Grad-Gyenge 2023: 337–8). Morálfilozófiai alapon Bernáth (2022) amellet érvel, hogy „a nemtudatos autonóm ágensek nem lehetnek morálisan felelősek” (Bernáth 2022: 45). Érdemes utalni arra is, hogy a szerzői jogban a személyhez fűződő jogok angol megfelelője a *moral rights*, az erkölcsi érvek jogpolitikai értékelése ezért sem elhanyagolható.

Összességében, a *ChatGPT* és az MI által generált tartalmak egyre növekvő népszerűsége inkább óvatosságra kell, hogy készítse a jogalkotót, mielőtt paradigmaváltást eszközölne a szerzői és akár a személyiségi jogok rendszerében, így a Mezei (2021) által említett kivárás taktikája („*wait-and-see approach*”) lehet a legbőlcsebb döntés a jelen helyzetben (Mezei 2021: 138), az EU-s jogalkotás kimenetelére is figyelemmel. Ennek fényében kell majd a magyar MI-stratégiát is felülvizsgálni, különösen, mivel a rendeletek a tagállamok jogában kötelezően, közvetlen hatállyal alkalmazandók, az irányelvek célkitűzéseit pedig a tagállamoknak át kell ültetniük belső jogrendszerükbe, márpedig az áttekintett tervezetek nemcsak a szűk, hanem az általános MI-re is vonatkoznának. Egyelőre azonban az MI a szerzők és a fordítók/tolmácsok „rokonságát” nem látszik veszélyeztetni.

Irodalom

- Belting, H. 2006. *A művészettörténet vége*. Budapest: Atlantisz Könyvkiadó.
- Bernáth L. 2022. Miért ne tulajdonítsunk semmilyen felelősséget tudattal nem rendelkező mesterséges intelligenciának? *Magyar Filozófiai Szemle* 66. évf. 4. szám. 35–53.
<http://real.mtak.hu/173375/1/BernC3A1th-LC3A1szlC3B3-MiC3A9rt-ne-tulajdonC3ADtsunk-semmilyen-felelC591ssC3A9get-tudattal-nem-rendelkezC591-mestersC3A9ges-intelligenciC3A1nak.pdf> (utolsó megtekintés: 2024. 10. 28.)

- Csőszt G. 2023. Áttekintés a Generatív Mesterséges Intelligenciák szerző jogi kérdéseiről. *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle* 18. (128.) évf. 2. szám. 64–87.
<https://www.sztnh.gov.hu/sites/default/files/files/kiadv/szkv/szemle-2023-2/03-csosz-gergely.pdf> (utolsó megtekintés: 2024. 10.28.)
- Eszenyi R. 2023. *Humán fordító és gépi fordítás 8 leckében – Változások a 21. századi nyelvi közvetítő szerepében*. Budapest: ELTE Eötvös Kiadó.
- Földi A., Hamza G. 1996. *A római jog története és intézményei*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Grad-Gyenge A. 2023. A mesterséges intelligencia által generált tartalmak értelmezésének lehetőségei a szerzői jog útján. *Magyar Jog* 70. évf. 6. szám. 337–345.
<https://szakcikkadatbazis.hu/doc/2441007> (utolsó megtekintés: 2024. 10. 28.)
- Gyertyánfy P. 2023. A mesterséges intelligencia hatályos szerzői jogi törvényünk szerint. *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle* 18. (128.) évfolyam 6. szám. 34–48.
<https://www.sztnh.gov.hu/sites/default/files/files/kiadv/szkv/industrial-property-and-copyright-review-2023-6/02-gyertyanfypeter.pdf> (utolsó megtekintés: 2024. 10. 28.)
- Györkösy A. 1978. *Latin-magyar szótár*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- House, J. 2008. Beyond Intervention: Universals in Translation? *trans-kom* Vol. 1. No. 1. 6–19.
<https://d-nb.info/999838377/34> (utolsó megtekintés: 2024. 10. 28.)
- Kardos T. (szerk.) 1978. *Janus Pannonius versei*. Budapest: Szépirodalmi Könyvkiadó.
- Klaudy K. 1999. *Bevezetés a fordítás elméletébe*. Budapest: Scholastica Kiadó.
- Legeza D. (szerk.) 2023. *Szerzői jog mindenkinek*. Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala.
https://www.sztnh.gov.hu/sites/default/files/szerzoi_jog_mindenkinek_2023_web.pdf (utolsó megtekintés: 2024. 10. 28.)
- Lontai E., Faludi G., Gyertyánfy P., Vékás G. 2017. *Polgári jog – Szerzői jog és iparjogvédelem*. Budapest: ELTE Eötvös Kiadó.
- Mátis R. 2014. *Festő és modell ugyanaz avagy miért festi magát a festő*. DLA értekezés.
<https://pea.lib.pte.hu/bitstream/handle/pea/14661/matis-rita-dla-2016.pdf> (utolsó megtekintés: 2024. 10. 28.)
- Metzinger P. 2023. A mesterséges értelem általános polgári jogi értelmezéséről. *Jogtudományi Közlöny* 78. évf. 3. szám. 113–124.
<https://szakcikkadatbazis.hu/doc/8337871> (utolsó megtekintés: 2024. 10. 28.)
- Mezei K., Träger A. 2024. Kockázatok és reziliencia az online platformok és a mesterséges intelligencia európai uniós szabályozásában. *MTA Law Working Papers* 2024/1. 1–15. Társadalomtudományi Kutatóközpont (MTA Kiválósági Kutatóhely).
<https://jog.tk.hu/mtalwp/kockazatok-es-reziliencia-az-online-platformok-es-a-mestersleges-intelligencia-europai-unios-szabalyozasaban?download=pdf> (utolsó megtekintés: 2024. 10. 28.)
- Mezei P. 2021. 'You Ain't Seen Nothing yet' – Arguments against the Protectability of AI-generated Outputs by Copyright Law. *MTA Law Working Papers* 2021/16. 1–14. Társadalomtudományi Kutatóközpont (MTA Kiválósági Kutatóhely).
<https://jog.tk.hu/mtalwp/you-aint-seen-nothing-yet-arguments-against-the-protectability-of-ai-generated-outputs-by-copyright-law?download=pdf> (utolsó megtekintés: 2024. 10. 28.)
- Moneus, A. M., Sahari, Y. 2024. Artificial intelligence and human translation: A contrastive study based on legal texts. *Heliyon* Vol. 10. No. 6. 1–14.
<https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2024.e28106> (utolsó megtekintés: 2024. 10. 28.)

- Rító E. 2021. Mesterséges intelligencia az Európai Unió stratégiai és szabályozási dokumentumainak tükrében. *Közigazgatási és Infokommunikációs Jogi PhD Tanulmányok* 2. évf. 1. szám. 33–47.
<https://doi.org/10.47272/KIKPhD.2021.1.3>
- Sik, C. P. 2018. Artificial Intelligence and Copyright: The Authors' Conundrum. *WIPO-WTO Colloquium Papers* Vol. 9. 173–185.
https://www.wto.org/english/tratop_e/trips_e/colloquium_papers_e/2018/chapter_13_2018_e.pdf (utolsó megtekintés: 2024. 10. 28.)
- Tamás D. 2019. *Bevezetés a jogi terminológiába a terminológus szemüvegén át*. Budapest: Országos Fordító és Fordításhitelesítő Iroda Zrt.
https://www.offi.hu/sites/default/files/media/files/bevezetes_a_jogi_terminologiaba.pdf (utolsó megtekintés: 2024. 09. 06.)
- Tóth A. 2024. Az Európai Unió Mesterséges Intelligencia Törvényéről. *Gazdaság és Jog* 32. évf. 5–6. szám. 3–11.
<https://szakikkadatbazis.hu/doc/1695773> (utolsó megtekintés: 2024. 10. 28.)
- V. Kovács S. 1987. *Janus Pannonius összes munkái*. Budapest: Tankönyvkiadó Vállalat.
<https://mek.oszk.hu/06700/06722/06722.htm#617> (utolsó megtekintés: 2024. 10. 28.)
- Wilson, J. 1990. *Politically Speaking*. Oxford: Basil Blackwell.
- Wittkower, R., Wittkower, M. 1999. *A Szaturnusz jegyében. A művész személyisége az ókortól a francia forradalomig*. Budapest: Osiris Kiadó.

Források

- Copyright Designs and Patent Act 1988*.
<https://assets.publishing.service.gov.uk/media/60180c2b8fa8f53fc62c5897/Copyright-designs-and-patents-act-1988.pdf> (utolsó megtekintés: 2024. 10. 28.)
- EB 2018. = *A Bizottság Közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának. A közös európai adattér kialakítása felé*. Brüsszel, 2018.4.25. COM(2018) 237 final.
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018DC0237> (utolsó megtekintés: 2024. 10. 28.)
- EB 2019. = *A Bizottság Közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának. Az emberközpontú mesterséges intelligencia iránti bizalom növelése*. Brüsszel, 2019.4.8. COM(2019) 168 final.
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:52019DC0168&from=BG> (utolsó megtekintés: 2024. 10. 28.)
- EB 2020. = *Fehér könyv a mesterséges intelligenciáról: a kiválóság és a bizalom európai megközelítése*. Brüsszel, 2020.2.19. COM(2020) 65 final.
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0065> (utolsó megtekintés: 2024. 10. 28.)
- EB 2021. = *Javaslat. Az Európai Parlament és a Tanács rendelete a mesterséges intelligenciára vonatkozó harmonizált szabályok (a mesterséges intelligenciáról szóló jogszabály) megállapításáról és egyes uniós jogalkotási aktusok módosításáról*. Brüsszel, 2021.4.21. COM(2021) 206 final, 2021/0106 (COD)
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:52021PC0206>

- EB 2022. = *Javaslat. Az Európai Parlament és a Tanács irányelve a szerződésen kívüli polgári jogi felelősségre vonatkozó szabályoknak a mesterséges intelligenciához való hozzáigazításáról (a mesterséges intelligenciával kapcsolatos felelősségről szóló irányelv)*. Brüsszel, 2022.9.28. COM(2022) 496 final 2022/0303 (COD)
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:52022PC0496>
(utolsó megtekintés: 2024. 10. 28.)
- EP 2020. = *Az Európai Parlament 2020. október 20-i állásfoglalása a mesterséges intelligencián alapuló technológiák fejlesztéséhez kapcsolódó szellemi tulajdon-jogokról (2020/2015(INI))*.
https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2020-0277_HU.pdf (utolsó megtekintés: 2024. 10. 28.)
- EUB 2001. = Case C-145/10 *Eva-Maria Painer v. Standard Verlags GmbH*
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:62010CJ0145>
(utolsó megtekintés: 2024. 10. 28.)
- EUB 2009. = Case C-5/08 *Infopaq International A/S v. Danske Dagblades Forening*
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:62008CJ0005>
(utolsó megtekintés: 2024. 10. 28.)
- ITM 2020. = *Magyarország Mesterséges Intelligencia Stratégiája 2020–2030*.
<https://digitalisjoletprogram.hu/files/2f/32/2f32f239878a4559b6541e46277d6e88.pdf>
(utolsó megtekintés: 2024. 10. 28.)
- MI-rendelet = *Az Európai Parlament és a Tanács 2024. június 13-i (EU) 2024/1689 rendelete a mesterséges intelligenciára vonatkozó harmonizált szabályok megállapításáról, valamint a 300/2008/EK, a 167/2013/EU, a 168/2013/EU, az (EU) 2018/858, az (EU) 2018/1139 és az (EU) 2019/2144 rendelet, továbbá a 2014/90/EU, az (EU) 2016/797 és az (EU) 2020/1828 irányelv módosításáról (a mesterséges intelligenciáról szóló rendelet)*.
https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=OJ:L_202401689 (utolsó megtekintés: 2024. 10. 28.)
- MSZFCS 2019. = *Az Európai Bizottság által 2018 júniusában létrehozott, mesterséges intelligenciával foglalkozó magas szintű független szakértői csoport megbízható mesterséges intelligenciára vonatkozó etikai iránymutatása*.
https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2014_2019/plmrep/COMMITTEES/JURI/DV/2019/11-06/Ethics-guidelines-AI_HU.pdf (utolsó megtekintés: 2024. 10. 28.)
- OpenAI *Terms of Use*, <https://openai.com/policies/terms-of-use> (utolsó megtekintés: 2024. 10. 28.)
- SZJSZT 2009. = A Szerzői Jogi Szakértő Testület szakvéleményei. Reklámötlet és kreatív koncepció szerzői jogi védelme. Ügyszám: SZJSZT-03/09.
https://www.szjnh.gov.hu/sites/default/files/SZJSZT_szakvelemenyek_pdf/szjszt_szakv_2009_03.pdf (utolsó megtekintés: 2024. 10. 28.)
- SZJSZT 2000. = A Szerzői Jogi Szakértő Testület szakvéleményei. Orvosi cikkek fordításainak szerzői jogi védelme. Ügyszám: SZJSZT 45/2000.
https://www.szjnh.gov.hu/sites/default/files/SZJSZT_szakvelemenyek_pdf/szjszt_szakv_2000_045.pdf (utolsó megtekintés: 2024. 10. 28.)